

Μακεδονικά

Τόμ. 27, Αρ. 1 (1989)



Actes de Kutlumus. Nouvelle edition remaniée et augmentée par Paul Lemerle

Γ. Θ. Θεοχαρίδης

doi: [10.12681/makedonika.111](https://doi.org/10.12681/makedonika.111)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ



Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Θεοχαρίδης Γ. Θ. (1989). Actes de Kutlumus. Nouvelle edition remaniée et augmentée par Paul Lemerle. *Μακεδονικά*, 27(1), 429–443. <https://doi.org/10.12681/makedonika.111>

τών τοιχογραφιών της Μονής μᾶς ἔκαμε και ἓνα λαμπρὸ μάθημα γιὰ τὴ ζωγραφικὴ τέχνη τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, μάθημα ἀπὸ λαμπρὸ ἱστορικὸ τῆς βυζαντινῆς τέχνης.

Ἐνα ταπεινὸ λοιπὸν ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ καταπληκτικὸ ἐσωτερικῶς βυζαντινὸ μνημεῖο τῆς Θεσσαλονίκης, γίνεται τώρα γνωστὸ στὸ πολὺ κοινὸ μὲ τὸν λαμπρὸ αὐτὸ Ὁδηγὸ γραμμένο ἀπὸ λαμπρὸ ἐπιστήμονα.

Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Actes de Kutlumus. Nouvelle édition remaniée et augmentée par Paul Lemerle.
I texte. II Album. Paris (XIIIe). (P. Lethielleux). 1988 (Actes de l'Athos 112).

ΟΙ ΠΡΟΛΟΓΟΙ

I

Στὸν Πρόλογο (σ. V-VI) τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ 1945 τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου λέγεται ὅτι αὐτὴ στηρίχθηκε ἀποκλειστικὰ στὶς φωτογραφίες ποὺ πῆρε ὁ G. Millet μετὰ πλήρη ἐλευθερία τὸ 1919 τῶν ἐγγράφων τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους (περίπου 500) καὶ τὶς παρέδωσε γιὰ ἐπεξεργασία καὶ δημοσίευση στὸν διάδοχό του καθηγητὴ P. Lemerle. Οἱ ὀγδόντα ἀπὸ αὐτές, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ Ἄρχειο ἐγγράφων τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ δημοσιευθοῦν παρὰ μόνο τὸ 1945, παρ' ὅλον ὅτι τὰ ἔγγραφα αὐτὰ εἶναι ἀνέκδοτα καὶ ἀποτελοῦν τὸ πλῆρες Ἄρχειο τῆς Μονῆς. Ἡ ἐκδόσή τους τώρα (1945) στηρίζεται μόνο στὶς καλῆς φωτογραφίες τοῦ G. Millet, γιὰτὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς τρεῖς φορές σὲ τρεῖς ἐπισκέψεις δὲν ἐπέτρεψαν στὸν P. Lemerle νὰ δεῖ τὰ ἴδια τὰ ἔγγραφα στὸ Ἄρχειό τους.

Ἔτσι ἀποφασίστηκε διπλωματικὴ ἐκδοσὴ τῶν ἐγγράφων μετὰ περιγραφή τους καὶ σημειώσεις καὶ μετὰ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ γιὰ πρώτη φορὰ σκιαγράφηση τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου καὶ τῆς Μονῆς Ἀλωποῦ (Ἀλυπίου), μετὰ τὴν ὁποία συνενώθηκε ἡ τοῦ Κουτλουμουσίου τὸ 1428 καὶ πρόσθεσε στὸ Ἄρχειο τῆς τὰ ἔγγραφα ἐκείνης. Μετὰ ἓνα συστηματικὸ Πίνακα ἢ ἐκδοσὴ τῶν ἐλληνικῶν ἐγγράφων κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ συμπληρώθηκε μετὰ ὀκτὼ Παραρτήματα (Appendices), ἦτοι Νόθο Ἰδρυτικὸ χρυσόβουλο, ἔγγραφα Σέρβων ἡγεμόνων, Ππραγμμένα Βλάχων ἡγεμόνων, μεταφράσεις, μεταφράσεις φερμανιῶν Τούρκων σουλτάνων, ἔγγραφα σχετικὰ μετὰ τὴν ἔριδα περὶ τῆς μονῆς τοῦ Ἀναπανσᾶ, ρύθμιση περὶ τῆς σκῆτης τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ πέτρινες ἐπιγραφές, Πίναξ κυρίων ὀνομάτων καὶ σημαντικῶν ὄρων διευκολύνει τὴν ἔρευνα καὶ 32 φωτοτυπικοὶ πίνακες ἀναπαράγουν ὀλικῶς ἢ τμηματικῶς 38 ἔγγραφα, ποὺ θεωρήθηκαν ὡς τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα.

Ἄκολουθεῖ εὐχαριστήριος μνεῖα τῶν ὀνομάτων, ὅσων ἐβοήθησαν τὴν ἐκδοσὴν, ἢ ὁποία χωρὶς τὶς διορθώσεις καὶ τὶς συμπληρώσεις ποὺ χρειάζεται δὲν κρίνεται ἀκόμη ἀξία νὰ πᾶρει τὴν σειρὰ τῆς στὰ μελλοντικὰ corpus des actes du mont Athos. Αὐτὰ περιέχει ὁ πρῶτος Πρόλογος.

II

Στὸν Πρόλογο (σ. VII-VIII) τῆς νέας ἐπιχειρησμένης καὶ ἐπιυξημένης ἐκδόσεως τοῦ 1988 τῆς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐξητημένης πρώτης ἐκδόσεως τοῦ 1945 τῶν ἐγγράφων τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου, ὅταν στὰ πενήντα χρόνια ποὺ πέρασαν στὸ μεταξὺ καὶ ὅταν τὸ corpus des actes du mont Athos προχώρησε μετὰ 13 τόμους ἀγιορειτικῶν ἐγγρά-

φων, διαγράφονται οι τεράστιες δυσκολίες που παρουσίαζε μιὰ ἀναγκαία ἐξ ἀρχῆς διπλωματική ἐκδοση τῶν ἐγγράφων, ὕστερα ἀπὸ τὰ νέα στοιχεία καὶ τὶς νέες καλύτερες φωτογραφίες, πού ἔφεραν οἱ ἀποστολὲς στὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ P. Lefort, ἀνασύνθεση δηλαδή 120 μεγάλων σελίδων ἐλληνικοῦ κειμένου καὶ τῆς γαλλικῆς του μεταφράσεως.

Ἀποφασίστηκε συμβιβαστική λύση. Τὸ πρῶτο μέρος τῆς νέας ἐκδόσεως μέχρῃ τῆ σελίδα 281 εἶναι φωτογραφική ἀναπαραγωγή τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ 1945, πλὴν τοῦ εὐρετηρίου πίνακος. Τὸ δεύτερο μέρος ἀπὸ τῆ σελίδα 281 μέχρι τέλους μὲ συνεχιζόμενη σελίδωση καὶ μὲ ἀντιστοιχία κάθε κεφαλαίου καὶ κάθε παραγράφου πρὸς τὰ ἀντιστοιχοῦντα τῆς πρώτης ἐκδόσεως περιέχει ὅ,τι εἶναι διορθωτέον ἢ προσθετέον. Ἐγένετο νέος Εὐρετήριοσι Πίναξ καὶ τὸ Album περιέχει 76 πίνακες ἀντὶ 32 καὶ ἀναπαράγει ὅλα τὰ ἐγγραφα. Ἔπονται εὐχαριστίαι πρὸς τοὺς συνεργασθέντας καὶ τοὺς βοηθήσαντας τὴν ἐκδοσιν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Εἰσαγωγή (σ. 1-25) περιέχει τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου καὶ τῆς Μονῆς Ἄλωπου (ἢ Ἄλυπιο), ἧτοι:

α) Τὴν προέλευση καὶ τὸ ὄνομα Κουτλουμουσίου τῆς Μονῆς. Ἡ Μονή, πού εἶναι ἀφιερωμένη στὸν Σωτῆρα Χριστὸ καὶ ἐορτάζει τὴν 6ην Αὐγούστου καὶ γι' αὐτὸ ἐπίστε λέγεται τῆς Μεταμορφώσεως, λέγεται καὶ Μονὴ τοῦ Χαρίτου, ἀπὸ τὸν διαπρεπέστερο ἠγούμενό της, ἢ στὰ σλαβο-ρουμανικά ἐγγραφα Μονὴ τοῦ Βοϊβόδα ἢ Λούρα τῶν Ρουμάνων, ἀλλὰ ἀνέκαθεν καὶ μέχρι σήμερα ὀνομάζεται τοῦ Κουτλουμούση (ἢ τοῦ Κουτλουμουσίου), πού δὲν εἶναι παρὰ τουρκικὸν πατρωνυμικόν. Ἡ μοναδικὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ξενόγλωσσος αὐτῆ ὀνομασία συνέβαλε σὲ φανταστικές ἐρμηνείες, ἀφοῦ σὲ κανένα ἁγιορείτικο ἐγγραφο δὲν ἀναφέρεται ὁ ἰδρυτὴς της καὶ τὸ ἔτος τῆς ἰδρύσεώς της. Ἔτσι, φιλόδοξοι μοναχοὶ της τοῦ 16ου αἰῶνα ἐπλασαν νόθον ἰδρυτικὸν τυπικὸν τῆς Μονῆς τῶν μιμούμενοι τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἰδρυτικοῦ χρυσοβούλου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζούντος Ἀλεξίου Γ' τοῦ 1374 διὰ τὴν Μονὴν Διονυσίου, ἀλλάζοντας δηλαδή τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς Διονυσίου σὲ Μονὴ Κουτλουμουσίου καὶ τὴ χρονολογία 1374 σὲ 1082 καὶ ἔτσι ὁ ὑπογράφων τὸ χρυσοβούλον αὐτοκράτωρ ἔγινε ὁ Ἀλέξιος Α' τῆς Τραπεζούντος, περίφημος στὸ Ἅγιον Ὅρος, καὶ ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου ἢ πλέον ἀξιόσεβαστος μονὴ εἰς αὐτό. Τὸ νόθο αὐτὸ ἰδρυτικὸ τυπικὸ φυλάσσεται καὶ σήμερα στῆ Μονὴ καὶ παρὰ τὶς κρουγαλέες λογικὰς ἀντιφάσεις τοῦ κειμένου του πίστεψαν σ' αὐτὸ σειρὰ ἱστορικῶν τοῦ Ἄθω, μοναχοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ μέχρι τοῦ Σμυρνάκη καὶ τοῦ Κτενᾶ.

Ἡ Μονὴ κατ' ἀρχὰς μικρὴ καὶ ἀσήμαντη ἐμφανίζεται κατὰ τὸν 14ο αἰῶνα χάρις στὸν ἠγούμενό της Χαρίτωνα, ὁ ὁποῖος ἐξασφάλισε τὴν προστασία τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ γι' αὐτὸ ἀπόκτησε τὸ ὄνομα «Μονὴ τοῦ Βοεβόδου», χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει, ὅπως ὑποστήριζαν Ρουμάνοι ἱστορικοὶ, ὅτι οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας εἶναι οἱ ἰδρυταὶ της. Ἐγιναν καὶ ἄλλες προσπάθειες ἐτυμολογήσεως τοῦ παράξενου καὶ μοναδικοῦ στὸ Ὅρος ὀνόματος Κουτλουμούση, ὅπως τοῦ Barskij ἀπὸ τὴν τουρκικὴ λέξη kutlumus, πού σημαίνει «ὁ σῶθεις» καὶ σχετίζεται μὲ τὴν τελικὴ σταθεροποίηση ἐπανειλημμένως καταρρέοντος τρούλου τῆς Μονῆς, τοῦ Βλάχου, πού ἀναφέρεται στὸν Ὅσιο Κουτλουμούσιο, πού ὑπῆρχε ἄλλοτε σὲ ἐγγραφο τῆς μονῆς τοῦ 1329, καὶ δύο ἐτυμολογήσεις τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη, μιᾶς σχετικῆς μὲ ἀπόγονο τῆς σελτζουκικῆς οἰκογένειας Ketelmus τοῦ Ἰκονίου, ὁ ὁποῖος ἐν τέλει ἐμόνασε στὸ Ἅγιον Ὅρος τὸ 1283

(ἐνώ ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου ἀναφέρεται ἤδη τὸ 1169) καὶ μιᾶς σχετικῆς μὲ ἔγγραφο τῆς Μονῆς τοῦ 1369 τοῦ Οὐγγεση, ποῦ τὸν ἔκανε νὰ πιστέψει ὅτι τὸ Κουτλουμουσ εἶναι τοπωνύμιο τῆς Θεσσαλίας, ἀπὸ ὅπου ὑποθέτει ὅτι κατήγετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Σκοτεινὸ εἶναι λοιπὸν τὸ ζήτημα τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς καὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματός της. Τὸ παλιότερο ἔγγραφο τῆς Μονῆς ποῦ ἀναφέρει τὸ ὄνομά της εἶναι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1287 καὶ εἰς αὐτὸ λέγεται ὅτι πενήντα χρόνια παλιότερα ἐπὶ Πρώτου Κοσμᾶ (1263-1264) ἡ Μονὴ χωρὶς κτήματα καὶ εὐεργέτας ζήτησε ἀπὸ τὸ Κεντρικὸ Συμβούλιο νὰ τῆς παραχωρηθεῖ ἡ ἐρειπωμένη παλιὰ μονὴ τοῦ Προφήτη Ἡλία. Ἦταν λοιπὸν τὸ 1263-1264 ἀμπτοχὴ ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου.

Δύο ὁμοῦς ἔγγραφα ἄλλων μονῶν τοῦ Ἄθω δίνουν τὶς παλιότερες γιὰ τὴ Μονὴ πληροφορίες, ἓνα τῆς Μονῆς Ζωγράφου καὶ ἓνα τῆς Μονῆς τοῦ Ρωσσικοῦ.

Τὸ ἔγγραφο τῆς Μονῆς Ζωγράφου τοῦ 980 ἀναφέρει «καθηγούμενον τοῦ Κουτλουμουσίου κῆρ Γαβριήλ», ὄχι σάν ὑπογραφή, ἀλλὰ σὲ μεταγενέστερη ἀχρονολόγητη σημείωση ἀγνώστου ἀπὸ ἄλλου ἡγουμένου Γαβριήλ. Ἡ χρονολογία λοιπὸν τοῦ ἐγγράφου εἶναι παλιότερη τῆς σημειώσεως, ποῦ σάν ἀχρονολόγητη εἶναι ἀχρηστη.

Τὸ ἔγγραφο τῆς Μονῆς τοῦ Ρωσσικοῦ τοῦ Αυγούστου τοῦ 1169 ἀναφέρει μεταξὺ τῶν 28 ὑπογραφόντων αὐτὸ «Ἰσαΐαν καθηγούμενον τῆς μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου» καὶ ἀποδεικνύει ἀναμφιβόλως ὅτι τὸ 1169 ἡ μονὴ Κουτλουμουσίου ὑπῆρχε μὲ τὸ σημερινὸ τῆς ὄνομα.

Τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς «Κουτλουμουσ» μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἱστορία τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ Κουτλουμουσ Α', πρωτεξάδελφος τοῦ Ἐρτογλού, ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας, εἶχε υἱὸν Σουλεϊμάν, τὸν ὅποιον ἀναφέρει ἡ Ἄννα ἡ Κοιμητῆ σὺν κὶ ριάρχον τῆς Μ. Ἀσίας ἐδρευόντα εἰς Νίκαιαν. Ὁ Κουτλουμουσ Α' σκοτώθηκε σὲ ἀνταρσία τὸ 1063 καὶ τὸν διαδέχθηκε ὁ γιὸς του Σουλιμάν ποῦ εἶχε πέντε γιούς, καὶ οἱ παράδοσις ποῦ ἀρνοῦνται τὸν θάνατο τοῦ Κουτλουμουσ Α' ὀφείλονται στὸ γεγονός ὅτι ὁ Σουλιμάν καὶ οἱ γιᾶί του ἔφεραν ὄλοι κοντὰ στὸ ὄνομά τους καὶ τὸ πατρωνυμικὸν Κουτλουμουσ. Ὁ Σουλιμάν πέθανε τὸ 1083. Ἔτσι ὁ Σκυλίτσης καὶ ὁ ἀκόλουθον αὐτὸν Ζωναράς φέρουν τὸν Κουτλουμουσ στὴ Νίκαια τὸ 1078 καὶ τοὺς γιούς του συμμαχοῦντας μὲ τὸν σφετεριστὴ Νικηφόρο Βοτανειάτη. Συγχέουν λοιπὸν αὐτοὶ οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τοὺς Κουτλουμουσ πατέρα καὶ γιούς. Ὁ Ἀτταλειάτης διασαφηνίζει τὰ πράγματα λέγοντας «τινὲς τῶν εὐπατριδῶν τῆς Περσίδος, ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα καὶ φύσιν ὑπάρχοντες καὶ τὴν τοῦ Κουτλουμουσίου ἐπωνυμίαν ἐκ πατρῶος κληρονομίας ἐφελέκωτες» (ἐκδ. Βόνν., σ. 260) καὶ ὁ Βρυένιος γνωρίζων δύο ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Σουλιμάν προσθέτει καὶ τὸ πατρωνυμικὸν τους εἰς τὸ ὄνομά τους. Ἡ διαφανομένη ἱστορικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μετὰ τὴν μάχην τῆς Μαντζικέρτης τὸ 1701 οἱ Σελτζουκοὶ τῆς Περσίας παραχώρησαν στὴν οἰκογένεια τοῦ Κουτλουμουσ τὴν Μ. Ἀσία πολὺ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Κουτλουμουσ Α' τὸ 1063. Ἔτσι τὸ ὄνομα Κουτλουμουσ συνδεδεμένο μὲ τὴν κατάκτηση τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἦταν γνωστὸ στὸ Βυζάντιο κατὰ τὸ τέλος τοῦ 11ου αἰῶνα καὶ Βυζαντινοὶ εἶχαν σχέσεις μὲ μέλη τῆς οἰκογενείας, ποῦ ἔφεραν ὄλα τὸ πατρωνυμικὸν τους Κουτλουμουσ, τὸ ὅποιο δὲν εἶχε μόνο ὁ γενάρχης τους Κουτλουμουσ Α', ποῦ πέθανε τὸ 1063. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέλη προσχώρησε, ὅπως φαίνεται, στοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τὸν χριστιανισμό καὶ τελείωσε τὴ ζωὴ του στὸ Ἅγιον Ὅρος, ὅπου ἱδρυσε μονὴν μὲ τὸ ἀνεξήγητο γιὰ τοὺς Ἕλληνας αὐτὸ ὄνομα «Μονὴ τοῦ Κουτλουμουσ». Πότε; Μεταξὺ 1063, ποῦ πέθανε ὁ Κουτλουμουσ Α', καὶ 1160, ὅποτε τὸ πρῶτον μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξὴ τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου στὸ Ἅγιον Ὅρος.

β) Τὸ Κουτλουμουσίου πρὶν ἀπὸ τὸν Χαρίτωνα (σ. 6-8). Πρὶν ἀπὸ

το 1362, που εμφανίζεται για πρώτη φορά ο Χαρίτων, ή Μονή έχει πολύ λίγα έγγραφα, που την άφορούν και αυτά δείχνουν πώς η παρχή και άσημαντη, αλλά δραστήρια μονή, αδξάνει σιγά-σιγά τὰ κτήματά της και τόν άριθμό τών μοναχών της, όπως το 1287 άποκτά τήν Μονή Σταυρονικήτα, άνταλλάσσοντας αυτή με τήν Μονή του Προφήτου 'Ηλίας, που ειχεν άποκτήσει έρειπωμένη πριν άπό 20-25 χρόνια και τήν ειχε άποκαταστήσει, και όπως το 1329 άποκτά με έγγραφο του Πρώτου 'Ισαάκ το μεγάλο και ώραίο κτήμα του 'Αναπαυσά, για το όποιο θα μαλώνει επί χρόνια με τή Μονή Ξηροποτάμου. 'Από αυτό το έγγραφο του Πρώτου 'Ισαάκ μαθαίνουμε ότι ο άριθμός τών μοναχών της έχει περάσει τούς 40, αλλά ή Μονή εξακολουθεί νά μήν έχει άρκετούς πόρους για τις άνάγκες της. Το 1334 ο ίδιος Πρώτος 'Ισαάκ παραχωρεί στη Μονή τήν άρχαία μονή του Φιλαδέλφου και στηρίζει τή σημαντική αυτή χορήγηση στην ύποστήριξη τών παλιότερων Πρώτων του 'Ορους προς τή Μονή αυτή (Προφήτης 'Ηλίας, Σταυρονικήτα, 'Αναπαυσά), τής όποίας ο άριθμός τών μοναχών αδξάνει πέραν τών 40 και οι πόροι της παραμένουν άνεπαρκείς. 'Υπάρχει λοιπόν μεγάλη άνάπτυξη τής άρχικά άσημαντης Μονής και αυτή καταφαίνεται άπό τή δωρεά το 1338 προς τή Μονή σημαντικών κτημάτων στην περιοχή τών Σερρών άπό τή Θεοδόρα Καντακουζηνή, τή μητέρα του 'Ιωάννη Καντακουζηνού. 'Η Μονή άποκτά κτήσεις τώρα και έκτός του 'Αγίου 'Ορους με αυτοκρατορική παροχή, πράγμα που δείχνει τή νεώτερη σημασία της. Χωρίς νά γνωρίζουμε τούς λόγους τής προτίμησης αυτής, το γεγονός προοιωνίζει τήν κατοπινή μεγάλη άνάπτυξη της επί του ήγουμένου της Χαρίτωνος.

'Ενας κατάλογος τών παλαιών ήγουμένων τής Μονής Κουτλουμουσίου άπό τών άρχων αυτής μέχρι τών άρχων του δευτέρου μισού του 14ου αιώνα, που μπορεί νά καταρτισθεί με βάση τὰ έγγραφα άλλων μονών του 'Αθω, άπό το 1169 ('Ησαίας) μέχρι το 1356 ('Αρσένιος), δείχνει ότι στη σειρά τών ύπογραφών τών έγγραφων αυτών ή Μονή Κουτλουμουσίου έρχεται μετά όλες τις μεγάλες μονές του 'Αθω κοντά στη Μονή 'Αλυπίου και άλλοτε πρό και άλλοτε μετά τή Μονή Ραβδόχου, ενώ αυτές που ακολουθούν τή Μονή Κουτλουμουσίου στις ύπογραφές είναι άσημαντα ιδρύματα προορισμένα με τόν καιρό νά άπορροφηθούν άπό τις μεγάλες μονές. Το ότι ή Μονή Κουτλουμουσίου κατά θαυμαστό τρόπο δέν άπορροφήθηκε και αυτή, αυτό όφείλεται στον ήγούμενό της Χαρίωνα.

γ) 'Ο Χ α ρ ί τ ω ν (σ. 8-13). 'Ηγούμενος του Κουτλουμουσίου, Πρώτος του 'Αθω, μητροπολίτης Ούγγροβλαχίας, ο 'Έλλην μοναχός Χαρίτων, για τήν προίστορία του όποιου τίποτε δέν γνωρίζουμε, εμφανίζεται το πρώτον ως ήγούμενος του Κουτλουμουσίου έπαινούμενος σε δωρητήριο έγγραφο ενός 'Ιεράκη του 1362 ως κινούμενος άκούραστα για τή σωτηρία ψυχών και τὰ συμφέροντα τής Μονής του.

'Η ύπογραφή του εμφανίζεται το 1364 σε έγγραφο τής Μονής Χελανδαρίου του Πρώτου Δωροθέου και ως ήγούμενος τής Μονής Κουτλουμουσίου σε τρία έγγραφα τής Μονής του Φεβρουαρίου, του Νοεμβρίου και του Δεκεμβρίου 1369, διά τών όποιων ή Μονή άποκτά τὰ κελία 'Αγίου Νικολάου, Σκαθί και Σχοινοπλόκου και περιέχουν έπαινους διά τούς μοναχούς τής Μονής και διά τόν ήγούμενό της Χαρίωνα και δεικνύουν τή δραστηριότητα του 'Ηγούμενου και τήν αύξηση τής σημασίας τής Μονής του στην Κοινότητα του 'Αθω.

Το σημαντικό έγγραφο Νο 26 του 'Αρχείου τής Μονής, του Σεπτεμβρίου 1369, είναι το πρώτο σειράς έγγραφων τής Μονής, που άφορούν τις σχέσεις τής Μονής Κουτλουμουσίου με τούς Βοϊβόδας τής Βλαχίας. Είναι έγγραφο του Βοϊβόδα 'Ιωάννη Βλαδίσλαβου και μάς πληροφορεί ότι ο πατέρας του 'Αλέξανδρος Βεσαράβης (1352-1364) σε μία έπίσκεψη του Χαρίωνα ειχε κάμει πολλές δωρεές στη Μονή Κουτλουμουσίου

και μπόρεσε αυτή να ξανακτίσει τον μεγάλο της πύργο, απαραίτητο κατά των επιδρομών Τούρκων πειρατών της εποχής αυτής.

Στο διάδοχο του 'Αλέξανδρου 'Ιωάννη Βλαδισλάβο (1364-1374), γνωστό ως Βλαΐκου Βοεβόδα, άπευθύνθηκε πάλι ο Χαρίτων ζητώντας να ολοκληρώσει το έργο του πατέρα του και να επανακτισθεί και να προικισθεί ή Μονή του. Σε αντίλλαγμα ο Βοϊβόδας θα άνακηρυσσόταν «ιδρυτής» της Μονής, τίτλος που δινόταν σ' όλους τους μεγάλους εδεργέτας μιας μονής. 'Ο Χαρίτων αναλάμβανε συγχρόνως να δεχθεί στη Μονή του Βλάχους μοναχούς.

'Όλα πήγαν καλά και το «Κάστρον» κτίσθηκε στο Κουτλουμουσί με έξοδα του Βοϊβόδα. 'Αλλά το Κουτλουμουσί τηρούσε τον παλιό και άσστηρό κανόνα ενός Κοινοβίου, στον όποιο δέν μπορούσαν να ύποταχθούν οι Βλάχοι μοναχοί. 'Ο Βοϊβόδας έπίεσε τον Χαρίωνα να δεχθεί το «ιδιόρρυθμο» σύστημα, που είχαν πολλά μοναστήρια του 'Αθω. 'Ο Χαρίτων άντιστάθηκε έπί μακρόν, αλλά έν τέλει ύπέκυψε στην άνάγκη και έπεισε τους μοναχούς της μονής του να δεχθούν το «ιδιόρρυθμο» σύστημα για χάρη των Βλάχων, που πλημμύρισαν τώρα το μοναστήρι. Οι 'Ελληνες μοναχοί φοβήθηκαν ότι το μοναστήρι τους θα γινόταν Βλάχικο και ο Βοϊβόδας τους παραχώρησε «ιδρυτική χάρτα», που ρύθμιζε τις σχέσεις 'Ελλήνων και Βλάχων, όριζε τους όρους έκλογής των διαδόχων του Χαρίωνα και συνέθετε το Καταστατικόν της Μονής. 'Η Μονή κηρυσόταν έλληνική και όχι βλάχικη, αλλά της μονής αυτής ο Βοϊβόδας κηρυσόταν «οϊκοκύριος και κτήτωρ».

Αυτό το τόσο διαφωτιστικό για την Ιστορία της Μονής Κουτλουμουσίου έγγραφο, που δέν φέρει καμιά ύπογραφή, κανένα σημάδι γνησιότητας, καμιά διατύπωση αντίγράφου, είναι μοναδικό και δέν ύπάρχει άνάλογο στα έλληνικά 'Αρχεία της Μονής Κουτλουμουσίου. Δέν είναι μετάφραση ενός βλάχικου πρωτοτύπου, λόγω της άμεσότητας και του ύφους του. Δέν είναι νόθον, άφοσά τα κύρια στοιχεία του βρίσκονται το 1370 στη λεγόμενη «πρώτη διαθήκη» του Χαρίωνος. 'Ας το εξετάσουμε. Είναι το έγγραφο Νο 29.

Στο σύνολό του περιέχει τή Ιδια γεγονότα και τις ίδιες διαπραγματεύσεις με περισσότερες λεπτομέρειες. Συντάχθηκε από τον Χαρίωνα στο κορύφωμα των συζητήσεων με τον Βοεβόδα για το σύστημα διαβίωσης των μοναχών της Μονής. 'Ο Χαρίτων έχει δεχθεί το ιδιόρρυθμο και έχει πείσει τους μοναχούς του για την άνάγκη να το δεχθούν, αλλά θέλει να εξασφαλίσει ανταλλάγματα και οι διαπραγματεύσεις δέν έχουν τελειώσει. 'Ο Χαρίτων θέλει να καταγράψει σε έπίσημο έγγραφο σε ποίο σημείο έφθασαν οι διαπραγματεύσεις, ώστε έν περιπτώσει θανάτου του να γνωρίζουν οι μοναχοί του τί να απαιτήσουν από τον Βοεβόδα για τη βαρεία παραχώρηση της άποδοχής του ιδιόρρυθμου συστήματος και κατάργηση του κοινοβιακού τοιούτου. Οι όροι αυτοί του Χαρίωνος άπετέλεσαν νεωστί το περιεχόμενο μνημονίου, που έστάλη στον Βοεβόδα προς ύπογραφήν. 'Αντίγραφο του εκρατήθη στη Μονή. Περιέχει τους όρους του Χαρίωνα, που άνταποκρίνονται σ' αυτούς του εγγράφου του Βλαδισλάβου (Νο 26). 'Ο Χαρίτων γράφει σάν να όμιλει ο Βλαδισλάβος, που δέν έχει άπάντησει άκόμη. Οι ήμερομηνίες των εγγράφων Νο 26 και Νο 29 συμφωνούν.

Δέν γνωρίζομε όμως τα άποτελέσματα των διαπραγματεύσεων, εάν δηλαδή έδέχθη ο Βλαδισλάβος τους όρους του Χαρίωνος και εάν υπέγραψε. Δέν το είχε κάμει τον Νοέμβριο του 1370 που ο Χαρίτων συνάπτει μιή «δεύτερη διαθήκη» (Νο 30), που όνομάζεται ρητώς «διαθήκη» και δέν έχει σημαντικές διαφορές από την προηγούμενη. Γιατί; 'Ισως γιατί ο πρωτοπαπής της Βλαχίας, μοναχός Μελχισεδέκ στο Κουτλουμουσί, μη άνεχόμενος το κοινοβιακό σύστημα της Μονής, είχεν έπιστρέψει στη Βλαχία και

αυτό θά δημιουργούσε περιπλοκές με τόν Βλαδισλάβο.

Τά πάντα έχουν διευθετηθεί τόν Αύγουστο τοῦ 1372, ἀφοῦ τότε ὁ Χαρίτων ἐκλέγεται μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας. Γνωστό εἶναι ὅτι ὁ προκατόχος τοῦ Ἰωάννου Βλαδισλάβου Ἀλέξανδρος Βεσσαράβης εἶχεν ἐπιτύχει τὸ 1359 ἀπὸ τὸν πατριάρχη Κάλιστο τὴν ἀνακήρυξη τοῦ μητροπολίτη τῆς Βιτσίνας Ὑάκινθου ὡς μητροπολίτη ὅλης τῆς Οὐγγροβλαχίας. Ἐνας μητροπολίτης ὁμοῦ γιὰ τόσο μεγάλη ἐπικράτεια ἀποδείχθηκε ἀνεπαρκής καὶ ἐπὶ Βλαδισλάβου τὸν Νοέμβριο τοῦ 1370 ὁ Δικαιοφύλαξ Δαυιὴλ Κριτόπουλος ἐγένετο μητροπολίτης «μέρους Οὐγγροβλαχίας» μετ' ἀπόφαση τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου. Ὅταν ἀπέθανε ὁ Ὑάκινθος, ὁ Χαρίτων ἐκλήθη νὰ τὸν διαδεχθεῖ μετ' ἀπόφαση τοῦ Φιλοθέου τὸν Αὐγουστο τοῦ 1372. Στὸ ἔγγραφο αὐτό, τοῦ ὁποῦ τοῦ πρωτότυπο οὐ σλαβικὴ γλώσσα ὑπάρχει στὸν «βλάχικο» φάκελο τοῦ Κουτλουμουσίου, λέγεται ὅτι ὁ Χαρίτων ἦτο πολὺ γνωστός καὶ ἀγαπητός ἐπὶ τῆς Βλαχίας. Δεδομένων τῶν γνωστῶν καλῶν σχέσεων τοῦ Βλαδισλάβου μετ' τὸ Πατριαρχεῖον, εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ ἀνακήρυξη τοῦ Χαρίτωνος ἐγένε μετ' αἴτημα τοῦ Βλαδισλάβου. Εἶναι λοιπὸν βέβαιο ὅτι σ' αὐτὴ τὴ χρονολογία ἡ κρίσις τῶν σχέσεων Βλαδισλάβου καὶ Χαρίτωνος ἔχει λήξει, ἦτοι ὁ Χαρίτων ἐδέχθη τὸ ἰδιόρρυθμο σύστημα ποῦ ζητοῦσε ὁ Βλαδισλάβος καὶ ἐκεῖνος ὑπέγραψε τοὺς ὄρους ποῦ ζητοῦσε ὁ Χαρίτων καὶ αὐτοὶ ἐκτελέστηκαν ὅπως καταγράφηκαν στὰ ἔγγραφα 26, 29 καὶ 30 καὶ τὸ Καταστατικὸ τῆς Μονῆς, ἡ σχέση τῆς μετ' τῆς Βλαχίας καὶ τοὺς Βλάχους μοναχοὺς ὑπῆρξαν στὸ ἐξῆς, ὅπως καταγράφονται στὰ παραπάνω ἔγγραφα.

Ἐπὶ τῆς ἐπιμέλειας ἀπόδειξις αὐτῶν στὸ ἔγγραφο Νο 31, ποῦ ἀφορᾷ τὴ Μονὴ Ἄλωπος καὶ ὄχι τοῦ Κουτλουμουσίου καὶ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Μελχισεδέκ, καθηγούμενο τοῦ Κουτλουμουσίου. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ τὸν Βλάχο πρωτοπαπᾶ Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος μὴ ἀνεχόμενος τὸ «κοινοβιακὸ σύστημα» εἶχεν ἐπιστρέψει ἐπὶ τῆς Βλαχίας τὸ 1370. Ὅχι μόνον ἐπέστρεψε λοιπὸν στὸ Κουτλουμουσί τὸ 1375, ἀλλὰ κατέχει καὶ τὴν πρώτη θέση μετὰ τὸν Χαρίτων. Ἀποδείξεις ὅτι ὁ Χαρίτων εἶχε παραιτηθεῖ ἀπὸ τὸ «κοινοβιακὸ σύστημα», ποῦ δὲν δεχόταν ὁ πρωτοπαπᾶς, καὶ ὅτι ἡ ἐπίδραση τῶν Βλάχων αὐξανόταν στὸ Κουτλουμουσί.

Ἡ δραστηριότητα τοῦ Χαρίτωνος ὡς μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας καὶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ καὶ δὲν εἶναι πολὺ γνωστὴ. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1377 βρισκομε τὸν Χαρίτωνα ἐπὶ μόνον ἡγούμενο τοῦ Κουτλουμουσίου καὶ μητροπολίτη τῆς Βλαχίας, ἀλλὰ καὶ Πρωτο τοῦ Ἄθω. Στὸ ἔγγραφο μας Νο 35, διαθήκη τοῦ Μανουὴλ Χαλκεόπουλου, ποῦ ἐγένε μοναχὸς τοῦ Κουτλουμουσίου μετ' τὸ ὄνομα Μανασσῆς, φαίνεται ὅτι ἡ προαγωγή τοῦ Χαρίτωνος σὲ Πρωτο τοῦ Ἄθω ἐγένε τὴν προηγούμενη χρονιά, τὸ 1376.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1378 ὁ Χαρίτων φέρει τὸν τριπλὸ τίτλο του σὲ ἔγγραφο (Νο 36), ποῦ εἶναι αὐτὴ τὴ φορά ἡ πραγματικὴ διαθήκη του, ποῦ γράφηκε ἐνῶ ἐμαίνοτο ἐπιδημία πανώλους. Τὸ ἔγγραφο δίδει ὀλοκληρωτικὴν εἰκόνα τῆς ἡγουμενίας τοῦ Χαρίτωνος ἐπὶ τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου καὶ τῶν προσπαθειῶν του νὰ φέρει σὲ εὐτυχὴ κατάστασι, ἐπὶ τὴν ὁποία τώρα ἀφῆνει, μίαν μονὴν ποῦ βρῆκε, μετ' ἀποτυχίαν ὑπερβολῆς, σὲ διάλυσι. Δὲν γίνεται πιά λόγος γιὰ τὰ παλιότερα προβλήματα, πράγμα ποῦ δείχνει ὅτι τὸ σύστημα ποῦ καθιερώθηκε μετὰ τὸ 1370 καὶ 1372 λειτουργοῦσε ὁμαλῶς. Πόσο ὁμοῦς λυπᾶται γι' αὐτὸ καὶ διαισθάνεται τὸν κίνδυνον φαίνεται ἐπὶ τὴν ὁμιλίαν του «περὶ πτωχείας», ποῦ ἀπευθύνει στοὺς μοναχοὺς του. Τὸ κύριον μειονέκτημα τοῦ «ἰδιόρρυθμου συστήματος» ἐγκατεῖται ἐπὶ τὴν ἀνισότητά των μοναχῶν του.

Ἡ ὁμιλία μᾶς δείχνει τὴ σοβαρότητα τοῦ κινδύνου γιὰ τὸν Ἄθω ἀπὸ τὴν τουρκικὴν πειρατεία. Τρεῖς φορές ἀναφέρει αἰχμαλωτισθέντας μοναχοὺς, ποῦ ἐξαγοράσθηκαν μετ' ὀμοίως. Ζητᾷ νὰ γίνου ἐξαγορῆς πουλόντας τὰ λειτουργικὰ του ἄμφια. Σημάδια

μεγάλης κρίσης και πτώχευσης των μονών του Ἄθω. Ὁ πύργος καὶ ἡ ὀχύρωση (Κάστρον), ποὺ ἔγιναν με ἐξοδα τοῦ Βοεβόδα δὲν μπορούσαν νὰ προστατεύσουν τοὺς μοναχοὺς, ποὺ βρισκόνταν στὴν ὑπαιθρο ἢ στὴ θάλασσα. Ἕνας ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου θὰ πέσει ἀργότερα στὰ χέρια τῶν Τούρκων.

Τὸ αὐτὸ ἔτος 1378 ἔγγραφο τῆς Μονῆς Ζωγράφου μαρτυροῦν ὅτι ὁ Χαρίτων διέμενε στὸν Ἄθω καὶ ἀσκούσε τὰ καθήκοντα τοῦ Πρώτου. Αὐτοκρατορικό Πρόσταγμα στὸν Πριμικίριο Ἰωάννη προστάζει αὐτὸν νὰ θέσει τέρμα στὴν ἔριδα τοῦ Ζωγράφου καὶ τοῦ Χιλανδαρίου γιὰ τὸν μύλο τοῦ Χάνδακος καὶ ἐν ἀνάγκη νὰ προσφύγει στὸν «ἐρώτατο μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας καὶ Πρώτον τοῦ Ἁγίου Ὁρους». Πράγματι, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ ἰδίου ἔτους ἔγγραφο τοῦ Πρώτου Χαρίτωνος τερματίζει τὴν ἔριδα ὑπὲρ τῆς Μονῆς Ζωγράφου καὶ φέρει ὑπογραφήν «ὁ Οὐγγροβλαχίας καὶ Πρώτος Χαρίτωνος». Ἐπιβεβαιοῦται αὐτὸ καὶ ἀπὸ ἔγγραφο τοῦ μητροπολίτη Ἰερισσοῦ Ἰσαάκ, ποὺ ὀνομάζει τὸν Χαρίωνα «ἐρώτατος μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας ὑπέρτιμος καὶ Πρώτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους».

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1380 ὁ Χαρίτων βρίσκεται στὴν Κωνσταντινούπολη ὡς συνοδικὸς με τὸν συναδέλφο μητροπολίτη Βλαχίας Ἀνθιμο καὶ ἐμφανίζεται με αὐτὸν σὲ πολλὰ ἔγγραφα τῆς αὐτῆς χρονολογίας τοῦ Πατριάρχου Νεῖλου. Ἀσφαλῶς ἐπωφελήθη τῆς παραμονῆς του στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ λύσει διὰ τοῦ Πατριάρχου ὑπὲρ τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου τὶς διαφορὲς τῆς μετὰ τὴν Μονὴ τῆς Λαύρας γιὰ τὸ Κελλίον τοῦ Ἰσιδώρου. Ἐτεῖ τὸ ἔγγραφο μᾶς Νο 37 προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Νεῖλο καὶ πρέπει νὰ χρονολογηθεῖ Μάιο τοῦ 1380. Σ' αὐτὸ ὁ Χαρίτων ἐνεργεῖ ὡς ἡγούμενος Κουτλουμουσίου. Κατόπιν ὑπάρχει σιωπὴ. Ὁ Χαρίτων δὲν ἐμφανίζεται πιά οὔτε στὰ πατριαρχικά ἔγγραφα, οὔτε στὰ ἀγιορείτικα ἔγγραφα, οὔτε στὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχιεῖου τοῦ Κουτλουμουσίου. Πρέπει νὰ πέθανε τὸ 1381.

Σὲ ἀνακεφαλαίωση: Ὁ Χαρίτων ἔγινε ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου πρὸ τοῦ 1362, μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας τὸ 1372 καὶ Πρώτος τὸ 1376. Σκοπὸς του, λέγει ὁ ἴδιος, ἦτο νὰ κάμει τὸ Κουτλουμουσί ἕνα εὐπορο μοναστήρι καὶ αὐτὸ τὸ ἐπέτυχε. Ἐντὸς τοῦ Ἄθω οἱ κτήσεις τῆς Μονῆς ἀξιώθηκαν μετὰ πολλὰ κελιά. Ἐκτὸς τοῦ Ἄθω οἱ ἐπιτυχίες του στὴν Αὔλη τοῦ Βοεβόδα, ποὺ ἐπισκέφθηκε τοὐλάχιστον ἐπτά φορές, σκεπάζουν ἄλλες ἐπιτυχίες του ποὺ εἶχε μετὰ Ἕλληνας, Σέρβους καὶ Βουλγάρους, οἱ ὁποῖες διαπιστώνονται στὰ ἔγγραφα δωρεῶν τοῦ Ἀρχιεῖου τῆς Μονῆς. Οἱ ἐβεργασίες ὁμοῦ τοῦ Βοεβόδα, ποὺ πληρώσαν τὰ χρεὴ τῆς Μονῆς, τὴν ξαναέκτισαν καὶ τὴν προίκισαν, δὲν ἦταν χωρὶς ἀνταλλάγματα. Τὸ Κουτλουμουσί παρέμεινε ἐλληνικὸ μοναστήρι, ἀλλὰ τέθηκε ὑπὸ τὴν κηδεμονία τοῦ Βοεβόδα καὶ δέχτηκε πολλοὺς Βλάχους μοναχοὺς, γιὰ χάρι τῶν ὁποίων ἀναγκάστηκε νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὰ σημαντικὰ πλεονεκτήματα τοῦ κοινοβιακοῦ συστήματος. Ἀντιστάθμιζε αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα ἀπὸ τὴν κηδεμονία τοῦ Βοεβόδα; Δὲν ξέρουμε τί θὰ ἀπογινόταν τὸ Κουτλουμουσί, ποὺ βρισκόταν σὲ πολὺ ἄσχημη κατάσταση. Βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ ἡγουμένη τοῦ Χαρίτωνος ὑπῆρξε οὐσιαστικὴ, ἂν ὄχι ἐπαναστατικὸς σταθμὸς στὴν ἱστορία τοῦ Κουτλουμουσίου.

Τὸ Κουτλουμουσί μετὰ τὸν Χαρίωνα μέχρι τῆς συνένωσής του μετὰ τὴν Μονὴ Ἄλωπος (σ. 13-14). Ἡ ἐπόμενη περίοδος εἶναι δύσκολη γιὰ διόκληρο τὸν Ἄθω. Ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία καταρρεῖ καὶ οἱ Τούρκοι προχωροῦν στὸ εὐρωπαϊκὸ ἔδαφος. Τὰ μοναστήρια τοῦ Ἄθω χάνουν τοὺς φυσικοὺς τῶν προστάτες, Ἕλληνες αὐτοκράτορες καὶ Σέρβους Πρίγκιπες, καὶ πέφτουν θύματα τῶν πειρατικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Τούρκων, ποὺ οἱ πηγὲς ὀνομάζουν Ἀγαρηνοὺς καὶ Σαρακηνοὺς, καὶ κατόπιν τῶν σουλτάνων καὶ τῶν ἀξιωματούχων τους. Ἦδη ὁ Χαρίτων εἶχε τὸν ποнокέφαλο τῆς ἐξαγορᾶς συλληφθέντων ἀπὸ πειρατὰς μοναχῶν. Λίγο μετὰ τὸν θάνατό του ὁ ἴδιος

ὁ ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου συνελήφθη ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. Ἐγγραφοῦ τοῦ Πατριάρχου Νείλου τοῦ Ὀκτωβρίου 1386 (No 38) μᾶς πληροφορεῖ γι' αὐτό. Ἡ ἔξαγορὰ ἔγινε πρὶν ἀπὸ τὸ 1386 καὶ ὁ ἡγούμενος, ἴσως ὁ διάδοχος τοῦ Χαρίτωνος, εἶναι ἀναμφισβήτητος ὁ Ἱερεμίας, ποὺ ἐμφανίζεται τὸ 1387 σὲ ἔγγραφο τοῦ Πρώτου Δωροθέου, ποὺ παραχωρεῖ στὸ Κουτλουμουσί τὸ Κελλίον τοῦ Προφήτου Ἠλία (No 39).

Παρὰ ταῦτα ἡ ἐπὶ Χαρίτωνος εὐημερία δὲν φαίνεται νὰ ἔλειψε ἐντελῶς. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1393 ὁ Πατριάρχης Ἀντώνιος χορηγεῖ στὸ Κουτλουμουσί τὸν τίτλο πατριαρχικῆς μονῆς (No 40), πράγμα ποὺ δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε γιὰ μιά ἀσημαντὴ μονή. Ὁ τίτλος καθιστοῦσε τὴ Μονὴ σταυροπηγιακὴ, ἀπληλλαγμένη ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν μητροπολιτῶν Ἱερισσοῦ καὶ τῶν Πρώτων τοῦ Ὁρους. Τὸ ἔγγραφο περιέχει τὴν ἐνδιαφέρουσα πληροφορία ὅτι οἱ μοναχοὶ τοῦ Κουτλουμουσίου εἶχαν ζητήσει νὰ μεσολαβήσει γι' αὐτοὺς ὁ «ἐφορος καὶ κτήτωρ τῆς Μονῆς» Κωνσταντῖνος Δραγάσης, πεθερὸς τοῦ αυτοκράτορος Μανουὴλ Β'. Ὁ τίτλος προϋποθέτει μεγάλες δωρεές πρὸς τὴ Μονή, ποὺ δὲν εἶναι πλέον ἡ Μονὴ τοῦ Βοεβόδα καὶ ἡ σχέση της μὲ τὴ Βλαζία αὐτὴ τὴν ἐποχὴ (τέλος XIV, ἀρχὲς XV αἰώνα) δὲν εἶναι πιά πολὺ στενὲς καὶ εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι δὲν ὑπάρχουν πιά πολλοὶ Βλάχοι μοναχοὶ στὴ Μονή. Ὁ Βοεβόδας Μίρικος ὁ Γέρον, ἀνεμῖος τοῦ Βλαδισλάβου, ἔκαμε δωρεές στὴ Μονή, ποὺ ἔβαλε τὸ πορτραῖτο του στὸν Νάρθηκα τοῦ Καθολικοῦ μαζὶ μὲ τοὺς ἰδρυτές. Ὑπάρχει καὶ ἀχρονολόγητο ἔγγραφο δωρεᾶς τοῦ Βογιάρου Ἀλντέα. Ἄλλο τίποτε δὲν ὑπάρχει.

Στὸ ἐξῆς σὲ κανένα ἔγγραφο τῆς Μονῆς δὲν ὑπάρχει ὄνομα ποὺ νὰ θυμίζει τὴν ἐξάρτησή της ἀπὸ τὴ Βλαζία. Ὀνομάζεται Κουτλουμουσί σὲ δυὸ ἔγγραφα τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου (No 40, No 41) καὶ ἐντὸς τοῦ Ἄθω σὲ δυὸ ἔγγραφα τοῦ Πρώτου Ἱερεμῖα τοῦ Ἰουνίου 1398 καὶ Αὐγούστου 1405 (No 42, No 43). Δυὸ φορὲς ὀνομάζεται Μονὴ τοῦ Χαρίτωνος τὸ 1394 στὸ λεγόμενο Τυπικὸ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου καὶ στὸ Ἀντωνίου IV. Στὸ τελευταῖο φαίνεται ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ σειρὰ τῆς Μονῆς δὲν ἄλλαξε καὶ ἔμεινε ὅπως πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια καὶ στὸν πίνακα τῆς ἱεραρχικῆς σειρᾶς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν 24 μονῶν γύρω ἀπὸ τὸν Πρῶτο τὸ Κουτλουμουσί εἶναι 17ο.

Φθάσαμε σὲ νέο σταθμὸ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου, ποὺ αὐτὴ θὰ ἀποτελέσει μιά μονὴ μὲ τὴν παλιὰ Μονὴ Ἄλωποδος. Χρειάζεται ὁμως προηγουμένως μιά σύντομη ἱστορία τῆς Μονῆς Ἄλωποῦ μέχρι αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, δηλ. τὸ 1428. Κυριώτερα πηγὴ εἶναι τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κουτλουμουσίου, ποὺ δίνει εἰκόνα τῆς ἱστορίας τοῦ ἴδιου τοῦ Κουτλουμουσίου καὶ τῆς συνενώσεώς του μὲ τὴ Μονὴ Ἄλωποῦ. Τοῦ Ἀρχείου τοῦ Κουτλουμουσίου 17 ἔγγραφα πρὸ τοῦ 1428 προέρχονται ἀπὸ τὴ Μονὴ Ἄλωποῦ.

Ἡ Μ ο ν ῆ Ἄ λ ω π ο ῦ (Ἀ λ υ π ί ο υ) (σ. 15-18). Βρισκόταν στὰ σύνορα τῶν Καρυῶν γειτονεύουσα μὲ τοῦ Ἀναπαυσά. Σήμερα εἶναι τὸ Κελλίον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ποὺ λέγεται Καρπουζά ἢ Καρπουζάδικο καὶ ἀνήκει στὴ Μονὴ Κουτλουμουσίου. Ὁ Γερ. Σμυρνάκης εἶδε ἐκεῖ τὰ εῤεῖπια τῶν παλαιῶν ἰδρυμάτων.

Ἡ Μονὴ ἦτο ἀφιερωμένη στοὺς Ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο ἢ ἀπλῶς στοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους. Ἡ ἀρχικὴ ὀνομασία εἶναι Μονὴ τοῦ Ἄλωποῦ ἀγνώστου προελεύσεως. Δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι πρόκειται γιὰ ὀνομασία τοποθεσίας. Μᾶλλον πρόκειται γιὰ πρόσοπο, τοῦ ὁποῦο τοῦ πατρωνυμικὸ ἦταν Ἄλωπος, ποὺ εἶναι γνωστὸ ἀπὸ πολλὰ σφραγίδες. Αὐτὸς πρέπει γὰ ἦταν ὁ ἰδρυτὴς τῆς Μονῆς. Θὰ ἦταν πολὺ τολμηρὸ νὰ υποθέσουμε ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν Βασίλειο Ἄλωπο, ποὺ ὁ V. Laurent ἀνακάλυψε τὸ πατρῷμό του, ἢ γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Ἄλωπο, Κριτὴ Θράκης καὶ Μακεδονίας, ἢ γιὰ τὸν Λέοντα Ἄλωπο, ποὺ ὁ Ζωναρᾶς μὲ τὸν Ψελλὸ μνημονεῖουν μεταξὺ τῶν ἀπεσταλμένων στὸν Ἰσαὰκ Κομνηνὸ καὶ πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν Λογοθέτη τοῦ Δρό-

μου 'Αλωπό, άλληλογράφο του Ψελλού. Σημειώτεον μόνο ότι η οικογένεια 'Αλωπού ακμάζει κατά τὸν 11ο αἰώνα.

Οἱ πιδ παλιές ὑπογραφές ἡγουμένων τῆς Μονῆς 'Αλωπού εἶναι τοῦ 1021 (Ἱερόθεος), 1048 (Νικηφόρος), 1081 (Λάζαρος) καὶ πιθανῶς τοῦ 1141 ('Αθανάσιος). Μόνον ὁμοῦ τοῦ 1257 ἔχομε τὸ πρῶτο ἔγγραφο στὸ 'Αρχεῖον Κουτλουμουσίου ἀπὸ τῆ Μονῆ 'Αλωπού (ἡγούμενος Θεοφάνης, Νο 2).

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αναγράψουμε ἐδῶ ὅλες τὶς μνεῖες τῆς μονῆς 'Αλωπού καὶ τῶν ἡγουμένων τῆς, πὺ καταγράφει ὁ ἐκδότης τῶν Actes de Kutlumus στίς σελ. 15-18. Μόνον δύο σημαντικὲς ἀλλαγές στὴν ἱστορία τῆς Μονῆς 'Αλωπού θὰ σημειώσουμε ἐδῶ:

Στὸ ἔγγραφο Νο 9 τοῦ 'Αρχείου τοῦ Κουτλουμουσίου τοῦ 1313-1314 ἡ Μονῆ ὀνομάζεται ἐπανειλημμένως Μονῆ 'Αλυπίου. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἐλησμονήθη ἡ προέλευσις τῆς ὀνομασίας 'Αλωπού καὶ ὑπῆρχε ἡ πρόθεσις νὰ γίνῃ αὐτὴ νὰ γίνῃ κατανοητὴ, ἀφοῦ ὑπῆρχε Ἁγιος Ἀλύπιος καὶ μεταξὺ τῶν κειμηλίων τοῦ Κουτλουμουσίου ἐπροσκυνεῖτο ἡ κάρα τοῦ Ἁγίου Ἀλυπίου τοῦ Σηλιτίου, πὺ ἀσφαλῶς προσερχόταν ἀπὸ τὰ κειμήλια τῆς Μονῆς 'Αλωπού-Ἀλυπίου. Τὸ 1369 ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Κυπριανὸς ὑπογράφει δύο ἔγγραφα τοῦ 'Αρχείου τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου. Εἰς τὸ παλαιότερον (Νο 25) ὑπογράφει ὡς «ἡγούμενος τῆς μονῆς 'Αλυπίου». Εἰς τὸ νεώτερον ὁμοῦ τοῦ Δεκεμβρίου 1369 (Νο 28) χρησιμοποιεῖ τὴν παλιότερη ὀνομασία «μονῆ 'Αλωπού». Ἡ ἐπάνοδος στὴν παλιὰ ὀνομασία ὀφείλεται ἴσως στὴν ἀναδίφηση τοῦ 'Αρχείου τῆς Μονῆς τοῦ ἀπὸ τὸν ἡγούμενὸ τῆς Κυπριανὸ. Οἱ δύο ὀνομασίες συναγωνίζονται μέχρι τὸ τέλος τοῦ XIV αἰώνα μὲ σχετικὴ ἐπικράτηση τῆς ὀνομασίας 'Αλυπίου, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἐξαφανίζεται ἐντελῶς. Ὁ τελευταῖος ἡγούμενος τῆς Μονῆς πὺ γνωρίζουμε στὸν XIV αἰώνα, Κωνσταντῖνος, χρησιμοποιεῖ τὸ 1392 τὴν ὀνομασία «'Αλωπού».

'Η σειρά τῶν ἐγγράφων, πὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ 'Αρχεῖο τῆς Μονῆς 'Αλυπίου, δείχνει ὅτι ἡ μονῆ εἶχε κάμει ὡς τότε σημαντικὲς προόδους. Ἀποδείξεις τὸ Τυπικὸν τοῦ 1394. Εἰς τὰ παλιότερα ἔγγραφα ἡ ἱεραρχικὴ σειρά τῆς Μονῆς 'Αλυπίου εἶναι μετρία καὶ προηγείται ὀλίγον ἐκείνης τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου. Εἰς τὸ Τυπικὸν τοῦ 1394, ἐνῶ τὸ Κουτλουμουσί διατηρεῖ τὴ 17 θέση, πὺ ἀνέκαθεν εἶχε ἀνάμεσα στίς 24 μόνες, ἡ 'Αλυπίου (ἔτι ἀναφέρεται) προχώρησε στὴν 7η σειρά. Ἡ εὐημερία τῆς αὐτῆς δὲν διήρκεσε πολὺ. Ἄγνωστα γεγονότα προκάλεσαν στίς ἀρχές τοῦ XV αἰώνα τὴν κατὰπτωσὴ τῆς. Δὲν ἔχει πλέον Ἑλληνα ἡγούμενο. Κάποιος Εὐθύμος ὑπογράφει σλαβικά. Πλησιάζουμε στὴ συγχώνευσή τῆς μὲ τὴ Μονῆ Κουτλουμουσίου.

'Η συνένωσις τῆς Κουτλουμουσίου μὲ τὴ Μονῆ 'Αλυπίου (σ. 18-25). Τὸν Μάιο τοῦ 1428 ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ ἐκδίει «σιγγιλῶδες γράμμα» σχετικὸ μὲ τὴν συνένωσις τῶν μονῶν Κουτλουμουσίου καὶ 'Αλυπίου (Νο 44) τὰ δύο κείμενα, ἴδιος τὸ λεπτομέρεστερο τοῦ Πατριάρχη, εἶναι πολὺ σημαντικὰ γὰ τὴν ἱστορία τῶν δύο μονῶν. Ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ II (1416-1439) μετέσχε στὴ Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας, ὅπου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, καὶ λέγεται ὅτι διετέλεσε μοναχὸς τῆς Μονῆς 'Αλυπίου, ὅποτε οἱ πληροφορίες του γιὰ τὴν κατάστασις τῆς Μονῆς ἔχουν μεγάλο βῆρος. Μνημονεύοντας τὴν παλιὰ εὐημερία τῆς Μονῆς σὲ ἀριθμὸ μοναχῶν καὶ ἀφθονία ἀγαθῶν ὁ Πατριάρχης δίνει ζοφερὴ εἰκόνα τοῦ παρόντος, ὅπου ἡ Μονῆ περιέπεσε «εἰς ἐσχάτην ἀπώλειαν καὶ ἐρημίαν» κινδυνεύουσα νὰ ἐξαφανισθεῖ ἐντελῶς. Ἀποδίδοντας, μὲ ὑπερβολὴ ἴσως, τὴν εὐθύνη σὲ ἀμέλεια τῶν μοναχῶν τῆς, ἀποβλέπει νὰ κατηγορήσει τοὺς Σλάβους διαχειριστάς τῆς, οἱ ὅποιοι ἀντικατέστησαν τοὺς Ἑλληνας. Ἡ ταχεία κατὰπτωσις τῆς Μονῆς 'Αλυπίου δὲν εἶναι ἀπίθανη γιὰ τὴν ἐποχὴ αὐτῆ, πὺ στὰ συντρίμια τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους Τοῦρκοι κατακτηταὶ λεηλατοῦν Μακεδονία

και "Αθω και πολλά άγιορείτικα ιδρύματα εξαφανίζονται από τα μέσα του XIV αιώνα. Έξ άλλου ή Μονή 'Αλυπίου θά έπρεπε νά ήταν έρημη γιά νά τήν καταλάβουν πραξικοπηματικά οί μοναχοί τής γειτονικής Μονής Κουτλουμουσίου εγκαταλείποντας τίς στενώχωρες έγκαταστάσεις τους. 'Αναδιφώντας τά 'Αρχεία της βρήκαν έγγραφο του Πατριάρχου Καλλίστου (No 22), που 75 χρόνια παλιότερα, όταν ήκμαζε ή Μονή, έγυόταν με ποινη άφορεσμού τήν άνεξαρτησία και τά προνόμια τής Μονής. 'Εντρομοί οί Κουτλουμουσιανοί κατέφυγαν στόν Πατριάρχη γιά νά γλυτώσουν τόν άφορισμό. Δέν ξέρουμε άν οί Κουτλουμουσιανοί ή ο Πατριάρχης έδωκαν τή λύση, που ή διπλωματικότητα της προδίνει τόν διαπραγματευτή τής Συνόδου τής Φλωρεντίας και ή φροντίδα της γιά τή Μονή 'Αλυπίου προδίνει τόν παλιό μοναχό της;

Οί Κουτλουμουσιανοί θά κατελάμβαναν τή Μονή 'Αλυπίου, που θά καθίστατο ή κυρία μονή, και τό Κουτλουμούσι θά γινόταν Παράρτημά της, ενώ οί μοναχοί του θά λέγονταν 'Αλυπίοι και όχι Κουτλουμουσιανοί, ο ύπάρχων ήγούμενος του Κουτλουμουσίου Κάρπος θά γινόταν ήγούμενος τής 'Αλυπίου. 'Ετσι οί Κουτλουμουσιανοί θά κατελάμβαναν τήν 'Αλυπίου και τά κτήματά της, χωρίς νά παραβιασθόν οί διατάξεις του Πατριάρχου Καλλίστου, αφού άντι νά ύποταχθεί σέ μιá άλλη μονή ή 'Αλυπίου θά σωζόταν από τή καταστροφή. Αυτές ήταν οί κύριες τακτοποιήσεις, που επιβεβαιώνεται μετ' όλιγον τό «πρόσταγμα» του 'Ιωάννου VIII. Λύσις εύκαιριακή άξιοθαύμαστης επιδεξιότητας, που ή επιδεξιότης όμως δέν έξησφάλισε μακροζώϊαν. Ούτω: 'Υπάρχει έγγραφο του ίδιου Πατριάρχη 'Ιωσήφ του Μαΐου 1433 (No 46), στο όποιο ο Κάρπος προσφεύγει στό Πατριαρχικό Συμβούλιο ως ήγούμενος τής 'Αλυπίου γιά κτηματικές διαφορές με τή Μονή Χιλανδαρίου και ως ήγούμενος του Κουτλουμουσίου γιά κτηματικές διαφορές με τό Ρωσικό. Κερδίζει και τίς δύο υποθέσεις και ζητά επιβεβαίωση τών άποφάσεων του Συμβουλίου και ο ίδιος Πατριάρχης 'Ιωσήφ άπευθύνει τήν επιβεβαίωση σέ άμφοτέρες τίς μονές 'Αλυπίου και Κουτλουμουσίου από κοινού, αλλά σέ δύο χωριστές μονές. Δέν εφαρμόζεται λοιπόν ή διευθέτηση του 1428 και τό Κουτλουμούσι δέν έγινε Παράρτημα τής 'Αλυπίου, αλλά διατηρείται ως χωριστή μονή. Μόνο τό ό ήγούμενός της Κάρπος είναι συγχρόνως και ήγούμενος τής 'Αλυπίου, που άποτελεί χωριστή μονή. 'Η διευθέτηση του 1428 δέν ήταν βίωσιμη. Θά ήταν παράδοξο μιá εδημερούσα μονή (Κουτλουμουσίου) νά παραιτείται από τήν όντότητα και τό όνομά της και νά υιοθετεί αυτά μιáς μονής κατεστραμμένης ('Αλυπίου) που θά άποικούσε, έστω και άν αυτή ήταν άρχαιότερη και πιό σημαντική.

Τό Κουτλουμούσι εγκαταλείπεται, καταλαμβάνεται από Βουλγάρους και άνακαταλαμβάνεται από Έλληνες. Τά μοναστήρια του "Αθω και περισσότερο τό Κουτλουμούσι φέρουν τά σημάδια τής κρίσεως στην έλληνική 'Ανατολή που άκολούθησε τήν πτώση τής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Στο δεύτερο μισό του 15ου αιώνα τό Κουτλουμούσι δέν έχει έλληνικά έγγραφα και μόνο από τά βλαχικά του έγγραφα γνωρίζομε ότι οί Βλάχοι Βοεβόδα δέν εγκατέλειψαν τή Μονή. 'Εγγράφα τους του 1476, του 1489 και του 1492 έπικυρώνουν ή αύξάνουν τά κτήματα του Κουτλουμουσίου στη Βλαχία. 'Η πιό ενδιαφέρουσα ένδειξη του προστατευτικού ρόλου τους είναι φιρμάνι του Βαγιαζήτ Β' του 1491, που μαρτυρεί ότι ο Βοεβόδας τής Βλαχίας (Βλάνδ ο Μοναχός) παρενέβη στόν σουλτάνο δηλώνοντας ότι τό Κουτλουμούσι είναι δική του μονή και ζητώντας νά τής άποδοθόν τά έκτός του "Αθω κτήματά της. 'Αναγκάστηκε νά επαναλάβει ο σουλτάνος τό φιρμάνι του, όταν δέν έτηρήθη πλήρως τό πρώτο.

'Εγγραφο του Πατριάρχου 'Ιωακείμ Α' του Μαΐου 1501 (No 48) μάς πληροφορεί ότι τά δύο μοναστήρια, Κουτλουμούσι και 'Αλυπίου, παρέμεναν άκατοίκητα («μηδό-

λως έκεισέ τινων κατοικούντων»). Αυτό πρέπει να συνέβαινε κατά το τρίτο τέταρτο του 15ου αιώνα, που δεν έχουμε έγγραφα από το 'Αρχείο του Κουτλουμουσίου, ούτε μνεία της Μονής σε άλλα έγγραφα του 'Αθω. Με τον καιρό, λέει το έγγραφο, ξένοι μοναχοί («έξ άλλοδαπής γής παραγεγόμενοι») ήλθαν και κατέλαβαν το άδειο Κουτλουμουσί, το επιδιόρθωσαν και κατέλαβαν τα κτήματα της Μονής 'Αλυπίου. Έγγραφο του 1541 μάς πληροφορεί ότι οι μοναχοί αυτοί ήταν Βούλγαροι. Βρήκαν όμως στο Κουτλουμουσί το έγγραφο του Πατριάρχου 'Ιωσήφ (No 44), που καθιστούσε την 'Αλυπίου κυρίαρχο μονή. Φοβούμενοι τον άφορισμό οι Βούλγαροι μοναχοί, όπως πριν από εκατό χρόνια οι Κουτλουμουσιανοί, άπευθύνονται τώρα στον Πατριάρχη 'Ιωακείμ Α', ο οποίος τους δίνει άφεση άμαρτιών, άφου ή 'Αλυπίου καταστράφηκε από πολυκαιρία και όχι έξ αίτίας των και κηρύσσει το Κουτλουμουσί «έχειν πΰσαν έξουσίαν». Αυτό σημαίνει κατάργηση του καθεστώς του 1428, κατάργηση της άυτονομίας της 'Αλυπίου και άποκατάσταση της άυτονομίας και κυριαρχίας του Κουτλουμουσίου, που επεκτείνεται σωπηρώς επί των κτημάτων της 'Αλυπίου. Το καθεστώς αυτό θά διατηρηθεί μέχρι σήμερα, αλλά το Κουτλουμουσί έκείνη την εποχή θά κατέχεται από Βουλγάρους και όχι 'Ελληνες μοναχούς.

Γιά τη βουλγαρική περίοδο της ιστορίας της Μονής δεν έχουμε άκριβείς πληροφορίες. Πρέπει να άρχισε το 1475, γιατί τότε Ξαναζωντανεύει ή Μονή. Έγγραφο Βλάχων ήγεμόνων και Βαγιαζήτ Β' τοποθετούνται στο τελευταίο τέταρτο του 15ου αιώνα. Πραγματική αναγέννηση της Μονής παρατηρείται στις άρχές του έπόμενου αιώνα. Πολλαπλασιάζονται τα ελληνικά έγγραφα: Του Πατριάρχου 'Ιωακείμ για το Μετόχι στις Σέρρες του 1503 (No 49), του Πρώτου και του Συμβουλίου του 'Αθω για τις διαφορές της Μονής με τη Λαύρα, Παντοκράτορος και Ξηροπηγάτο το 1506 (No 50), το 1518 (No 51), το 1526 (No 52), το 1528 (No 53). Οι Βλάχοι ήγεμόνες δεν έπαυσαν να ύπερασπίζονται τα συμφέροντα της Μονής στο σουλτάνο. Τις μεσολαβήσεις των άναφέρει φερμάνι του Σουλαϊμάν του Μεγαλοπρεπούς του 1527. Οι Βοεβόδοι όχι μόνο έπεκύρωναν τις κτήσεις της Μονής στη Βλαχία και τις αΰξαιναν, αλλά έκαμαν και χρηματικές δωρεές, με τις οποίες επιδιορθώθηκαν οι ζημιές από την πυρκαϊά της Μονής το 1497. 'Υπάρχει και σλαβική έπιγραφή του 1508 στο ΝΔ Πύργο της Μονής, που εκτίσει ο Βοεβόδας Radu και άναφέρει ήγούμενο Simon, που ή ύπογραφή του σε κυριλλικό άλφάβητο βρίσκεται σε έγγραφο της Μονής Ζωγράφου του 1513. Είναι άσφαλώς Βούλγαρος και άποτελεί άπόδειξη ότι το 1513 ή Μονή Κουτλουμουσίου δεν είχε γίνει ακόμα ελληνική.

Δέν ξέρουμε πώς και πότε έγινε ή νέα άλλαγή. Το 1527 ο ήγούμενος του Κουτλουμουσίου έχει το ελληνικό όνομα Γερμανός. Είναι πάντως τοΰτο γεγονός πρό του 1541 του έγγράφου του Πατριάρχου 'Ιερεμία Α', που δηλώνει ότι το Κουτλουμουσί άνήκει στους 'Ελληνες και όχι στους Βουλγάρους, που τους κατηγορεί ότι τη Μονή «εις παντελή έρήμωσιν ήγαγον», ένθ από τότε που την παρέλαβαν 'Ελληνες αυτή «άνέβαλλε» και άπαγορεύει κάθε προσπάθεια να επανέλθουν οι Βούλγαροι, πράγμα που θά είναι «έσχάτη της μονής φθορά χείρων της πρώτης». Είναι προφανής ή ύπερβολή δεδομένων των γνωστών έθνικών αντίθέσεων στον 'Αθω, που και σήμερα ύπάρχουν. Περιέργο: Το 1501 ο Πατριάρχης 'Ιερεμίας δέχτηκε σχεδόν με εύχαριστίες την κατάληψη από ξένους μοναχούς των έρημων μονών Κουτλουμουσίου και 'Αλυπίου. Σαραντα χρόνια άργότερα τους φορτώνουν με όλες τις εϋθύνες και τους βρίζουν, άν και ή βουλγαρική διοίκησή τους δέν ύπηρεξε και τόσο κακή. Τα άκριβή δεδομένα λείπουν για μία έξήγηση, το βέβαιο και σημαντικό όμως είναι ότι το 1541 το Κουτλουμουσί είναι πάλι ελληνική μονή. 'Η άλλαγή πρέπει να έγινε με την ύποστήριξη των άλλων μονών και του

επισκόπου Ίερισσοῦ καὶ ἀποτελεῖ μέρος τοῦ κινήματος τῆς ἐθνικῆς ἐλληνικῆς ἀναγεννήσεως, ποῦ παρατηρεῖται στὸν Ἄθω μετὰ ἑκατὸ χρόνια ἀδιαφορίας στὰ μέσα τοῦ 16ου αἰώνα.

Τὸ ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Α΄ πρέπει νὰ ἐξεδῶθῃ, ὅταν ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου ἦταν ὁ Μάξιμος, γνωστὸς ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή τοῦ 1540 στὴ διακόσμηση τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς. Οἱ γνωστοὶ διάδοχοι τοῦ Μαξίμου κατὰ τὸν 16ο αἰώνα φέρουν ἐλληνικὰ ὀνόματα. Τέλος, μετὰ τὴν ἐλληνικὴ ἀνακατάληψή τῆς ἡ Μονῆ ἔχει νὰ ἐπιδείξει δυὸ παραγωγικοὺς ἀντιγραφεῖς, ποῦ πλούτισαν τὴ Βιβλιοθήκη τῆς: Τὸν Σωφρόνιο, γνωστὸ μετὰξὺ 1547 καὶ 1551, καὶ πρὸ παντὸς τὸν Εὐφρόσυνο στὸ τρίτο τέταρτο τοῦ 16ου αἰώνα.

Μπορεῖ τὸ ἔγγραφο τοῦ Ἱερεμῆ Α΄ νὰ ἦταν ἄδικο γιὰ τοὺς Βουλγάρους μοναχοὺς τῆς Μονῆς, ἀλλὰ δικαίως ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ Μονῆ μετὰ τοὺς Ἕλληνες εἰσήλθε σὲ νέα περίοδο εὐημερίας. Ἀποδείξει ὅτι τὸ 1574, ὅταν καθορίστηκε ἡ ἱεραρχικὴ σειρὰ τῶν 24 μὸνῶν τοῦ Ἄθω, ὡς ἔχει καὶ σήμερα, τὸ Κουτλουμουσί πέρασε ἀπὸ τὴ 17ῃ σειρά στὴν 6ῃ, μετὰ τὰ μεγάλα μοναστήρια, Λαύρα, Βατοπέδι, Ἰβήρων, Χιλανδαρίου καὶ Διονυσίου.

Τὸ Κουτλουμουσί στὴ νεώτερη ἐποχὴ (σ. 22-25). Ὅριστικὰ ἐλληνικὸ καὶ σὲ ἀνώτερη ἱεραρχικὴ σειρὰ τὸ Κουτλουμουσί δὲν θὰ γνωρίσει στὸ ἐξῆς τὴν ταπεινὴ ζωὴ τοῦ σημαντικὰ γεγονότα. Ἡ μεγέθυνση ἢ ἡ ὑπεράσπιση κατὰ καταπατητῶν τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἄθω κτημάτων του, ἡ ἐπιδιόρθωση καὶ ἡ διακόσμηση χάρις σὲ δωρητὲς τῶν κατὰ καιροὺς ἀπὸ σεισμοὺς ἢ πυρκαϊῆς καταστραφέντων μοναστηριακῶν κτισμάτων του, αὐτὰ ἀποτελοῦν στὸ ἐξῆς τὴν ἱστορία του.

Στὴ Βλαχία μέχρι τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰώνα οἱ Βοεβόδοι δὲν ἔπαυσαν νὰ φροντίζουν γιὰ τὸ Κουτλουμουσί, ὅπως δείχνουν τὰ ἔγγραφα τους. Ἀργότερα οἱ Βοεβόδοι τοῦ Φαναρίου φαίνονται ἀδιαφοροῦντες γιὰ τὴ Μονῆ, ἀλλὰ αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἰσπράττει τὰ εἰσοδήματά της ἀπὸ τίς κτήσεις της στὴ Βλαχία μέχρις ὅτου τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1863 ἡ κυβέρνηση τοῦ Πρίγκιπος Κούζα ἀποφάσισε νὰ κατὰσχει ὅλα τὰ κτήματα στὰ ἐνωμένα Πριγκιπάτα τῆς Μολδοβλαχίας καὶ τῆς Βλαχίας, τὰ ἀφιερωμένα στίς μονεὲς τοῦ Ἄθω καὶ σὲ ὅλα τὰ θρησκευτικὰ ἱδρύματα τῆς Ἀνατολῆς. Ἔτσι διακόπηκαν οἱ ἀπὸ αἰῶνων δεσμοὶ ποῦ ἔνωσαν τὸ Κουτλουμουσί μετὰ τὴ Ρουμανία.

Στὴ μείωση αὐτῆ τῶν κτημάτων τῆς ἡ Μονῆ εἶχεν ἀντιτάθμισμα τὴν αὐξηση τῶν κτημάτων ποῦ εἶχεν ἀποκτήσει ἀλλαχοῦ. Ἐκτὸς τοῦ Ἄθω ἡ δραστηριότης τῆς Μονῆς ὑπῆρξε καρποφόρος κατὰ τὸν 17ο καὶ 18ο αἰώνα, ὅπως δείχνουν τὰ ἐλληνικὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχιεῖου τῆς: Στὴν περιοχὴ Σερρών τὸ 1619 (No 64). Ἰδίως στὰ νησιά: Ἄνδρος 1614 (No 63), Κάλυμνος 1623 (No 65), Ἰμβρος 1640 (No 70), 1678 (No 72), Μαρμαρά 1784, 1787, 1818, 1819 (No 73, 74, 75, 79), Σάμος 1806 (No 77). Ἐντὸς τοῦ Ἄθω τὸ Κουτλουμουσί διεξάγει ἀγῶνες, γιὰ νὰ διασφαλίσῃ τὰ σύνορα τῶν κτημάτων του πρὸς διαφόρους μονάζ, Σταυρονικήτα, Παντοκράτορας, Ἰβήρων, Ξηροποτάμου, καὶ τὸ δίκαιο εἶναι μετὰ τὸ μέρος του, χωρὶς νὰ φορτώσει τὸ Ἀρχεῖο του μὲ νόθα καὶ κατασκευασμένα ἔγγραφα, ὅπως ἡ ἀντίδικος Μονῆ Ξηροποτάμου, μετὰ τὴν ὁποία εἶχε τὸ Κουτλουμουσί μακροχρόνια ἀντιδικία γιὰ τὸ ὄρατο κτῆμα τοῦ Ἀναπαυσῆ.

Ἡ προσωπογραφία τῆς Μονῆς μέσα ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τῆς τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰώνα ἔχει νὰ ἐπιδείξει προσωπικότητες ἡγουμένων, μοναχῶν καὶ ἀντιγραφῶν, ποῦ ὀνομάζει ὁ ἐκδότης τῶν ἐγγράφων τῆς μετὰ τὴ χρονολογία των καὶ τὸν ἀριθμὸ τοῦ σχετικοῦ ἐγγράφου ποῦ ἀναφέρονται, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν θὰ ἐπαναλάβουμε ἐδῶ τὸν μακρὸ κατάλογόν των. Δύο μόνον προσωπικότητες κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπῆρξαν στὸ Κουτλουμουσί διάσημοι καὶ ἀξίζουν ἰδιαίτερη μνεία: Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ματ-

θαῖος, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν παραίτησή του ἀποσύρθηκε στὸ Κουτλουμουσί, ἔκαμε σ' αὐτὸ πολλὰ κτίσματα καὶ πέθανε σ' αὐτὸ τὸ 1775 κληροδοτώντας σ' αὐτὸ τὴν περιουσία του. Τρεῖς ἐπιγραφές τῆς Μονῆς μᾶς τὸν γνωρίζουν. Δεύτερος ὁ μοναχὸς τῆς Μονῆς Βαρθολομαῖος, γεννημένος στὴν Ἰμβρο τὸ 1772 καὶ καταλήξας νὰ πεθάνει στὴ Μονή, ἀφοῦ κατέλαβε μεγάλᾳ ἀξιώματα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ ἔγινε γνωστὸς στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ μὲ τὰ δημοσιεύματά του λειτουργικῶν κειμένων.

Τὸ τελευταῖο ἐκδιδόμενο κείμενο τοῦ Ὀκτωβρίου 1856 εἶναι ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Ζ', ποῦ ἐγκρίνει τὴν ἐπάνοδο τοῦ Κουτλουμουσίου στὸ κοινοβιακὸ σύστημα (ὑπὸ τὸν ἡγούμενο Νίκανδρο), ποῦ εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ πρὶν ἀπὸ πέντε αἰῶνες. Εἶναι ἡ τελευταία μονὴ τοῦ Ἄθω ποῦ ἐπανέρχεται στὸ κοινοβιακὸ σύστημα, ἀφοῦ προηγήθηκαν ἀπὸ τὸ 1784, ποῦ ἡ Μονὴ Ξενοφώντος παρατήθηκε πρῶτῃ ἀπὸ τὸ ἰδιόρρυθμο σύστημα, ὅλα τὰ ἄλλα μοναστήρια τοῦ Ἄθω, ποῦ μέχρι σήμερα εἶναι κοινοβία. Μὲ αὐτὸ τὸ ἔγγραφο τελειώνει ἡ ἱστορία τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου καὶ ἔκτοτε καμιά ἀλλαγὴ ἀξία λόγου δὲν ἔγινε στὴν κατάστασιν ἢ τὸ σύστημα τῆς Μονῆς.

Τελειώσαμε καὶ ἡμεῖς μὲ πᾶσα δυνατὴ συντομία τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου μὲ τὸ τόσο περίεργο ὄνομα καὶ τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα σταδιοδρομία, ὅπως τὴν ἀφηγεῖται στὸ γαλλικὸ του κείμενο ὁ ἐκδότης τῶν ἐγγράφων τῆς. Ἄς δοῦμε τώρα τί ἀκόμη περιέχει ὁ τόμος παρακάτω:

Οἱ ἡγούμενοι καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀλυπίου καὶ Κουτλουμουσίου (σ. 25). Παρατίθεται πίναξ ὀνομάτων ἡγουμένων ἢ ἀντιπροσώπων τῶν δύο μονῶν μὲ τὴ χρονολογία καὶ τὴ σελίδα ποῦ ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, 19 πρόσωπα τῆς Μονῆς Ἀλυπίου-Ἀλωποῦ καὶ 53 τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου.

Σημείωσα περὶ τῶν Ἀρχείων τῆς Κουτλουμουσίου καὶ τοῦ τρόπου ἐκδόσεώς των (σ. 26-29).

I. Τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κουτλουμουσίου

Τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κουτλουμουσίου προήλθαν ἀπὸ τὴ συνένωσιν τῶν δύο μονῶν, Ἀλωποῦ (Ἀλυπίου) καὶ Κουτλουμουσίου. Τίποτε δὲν θυμίζει σήμερα αὐτὴ τὴ συνένωσιν καὶ τὴν ἔχουν λησμονήσει καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς.

Τὰ ἔγγραφα στὸ Κουτλουμουσί χωρίζονται σὲ δύο μεγάλες κατηγορίες: Μιά γενικὴ σειρά καὶ ἰδιαιτέρες σειρές. Ἡ γενικὴ σειρά περιέχει τὰ πιὸ ἀρχαῖα κείμενα καὶ ἰδίως ὅλα σχεδὸν τὰ κείμενα τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἡ ἀρίθμησίν τῆς ἔχει γίνῃ στὸ μοναστήρι σὲ νεώτερη ἐποχῇ καὶ εἶναι μεταγενέστερη τοῦ πλέον πρόσφατου ἐγγράφου τῆς ἐκδόσεώς μας, τοῦ ἐγγράφου τοῦ Κυρίλλου Ζ' τοῦ 1876 (No 71). Οἱ ἰδιαιτέρες σειρές μὲ ἰδιαιτέρη κάθε μιὰ ἀρίθμηση καὶ χαρακτηριστικὸ γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου ἀφοροῦν κυρίως τὰ μετόχη τῆς Μονῆς, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποκτήθηκαν σὲ νεώτερες χρόνια καὶ εἶναι ταξινομημένα γεωγραφικῶς σὲ συρτάρια μὲ τὸν σχετικὸ τίτλο. Πρόκειται γιὰ νεώτερα ἔγγραφα μικροῦ ἐνδιαφέροντος, ἐκτὸς ἐκείνων γιὰ τὸ κτήμα Ἀναπασῶ. Τὰ ἔγγραφα φέρουν ὀπισθεν σημειώσεις, γνωστὲς μόνο ἀπὸ τὴ μεταγραφὴ τους ἀπὸ τὸν G. Millet, τριῶν εἰδῶν: 1) Μιὰ ἑλληνικὴ σημείωσις παλαιά, ποῦ σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις φθάνει ὡς τὴ βυζαντινὴ ἐποχῇ, 2) μιὰ ἑλληνικὴ σημείωσις νεώτερη, καὶ 3) μιὰ σλαβικὴ σημείωσις, ποῦ πρέπει νὰ εἶναι παλιότερη, γιὰτὶ σπάνια λείπει ἀπὸ ἔγγραφα πρὸ τοῦ 1428 καὶ δὲν ἐμφανίζεται ποτὲ μετὰ. Τὸ τελευταῖο ἔγγραφο ποῦ τὴν ἔχει εἶναι τὸ ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ, σχετικὸ μὲ τὴν συνένωσιν τῆς Ἀλυπίου μὲ τὸ Κουτλουμουσί. Κοινὸ χαρακτηριστικὸ τῶν σημειώσεων αὐτῶν εἶναι ὅτι θέλουν νὰ ἀποδώσουν τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου, ἀλλὰ τὸ κάμουν κατὰ τρόπο ἐπιπόλοιο καὶ πολλακτικῶς ἀνακριβῆ.

II. Αί άρχαι τής έκδόσεως αυτής

Πέντε άρχαι πού τηρήθηκαν κατά την παρούσα έκδοση:

- 1) Ἡ μορφή τών Regeste (τίτλος, διπλωματικός χαρακτηρισμός άριστερά, χρονολογία καί ανάλογη σημερινή δεξιά, βραχεία περίληψη τού περιεχομένου).
- 2) Περιγραφή (μήκος, πλάτος, περγαμινή ή χαρτί κατά τίς σημειώσεις τού G. Millet).
- 3) Ἐνάλυση τού περιεχομένου άντί μεταφράσεως (στά γαλλικά).
- 4) Σημειώσεις (όχι σχόλια, αλλά άπαραίτητες πληροφορίες γιά τή χρονολόγηση, ταύτιση προσώπων, μνεία άπολεσθέντων έγγραφων κλπ.).
- 5) Διπλωματική έκδοση τού έλληνικού κειμένου (όχι μόνον τών πρωτοτύπων, αλλά καί τών γνήσιων άντιγράφων).

III. Τά κυριότερα έργα σέ βραχυγραφίες

Κατάλογος καί εύρετήρια έγγραφων τού Ἐθω.

Κυριότεραι συλλογαί έγγραφων τῷ Ἐθω νεωτέρων χρόνων.

Νεώτερα συγγράμματα γιά τόν Ἐθω καί τά μοναστήρια του πού χρησιμοποιούνται στήν παρούσα έκδοση.

Κατάλογοι τών έγγραφων (σ. 30-34).

- i) Ἐγγραφα κατά χρονολογική σειρά (80 έγγραφα).
- ii) Ἐγγραφα κατά τήν προέλευσή των (μέ τόν αριθμό των τής δημοσιεύσεως):
 - 1) Ἐγγραφα αυτοκρατόρων καί δεσποτῶν (Ἐλλήνων, Σλάβων, Βλάχων καί σουλτάνων).
 - 2) Ἐγγραφα πατριαρχῶν.
 - 3) Ἐγγραφα μητροπολιτῶν καί επισκόπων.
 - 4) Ἐγγραφα κρατικῶν ύπαλλήλων.
 - 5) Ἐγγραφα άξιοματούχων τού Ἐθω (τῷ Πρώτῳ, τῷ Πρώτῳ καί τῷ Συμβουλίου, τῷ Δικαίῳ καί τῷ Συμβουλίου, τῷ Συμβουλίου).

iii. Ἐγγραφα κατά τὸ άντικείμενόν των (μέ τόν αριθμό δημοσιεύσεώς των).

- 1) Ἐγγραφα προσερχόμενα από τὸ Ἄρχειον τής Ἄλωπού (Ἄλυπίου).
- 2) Ἐγγραφα άφορῶντα στό καθεστῶς καί τή γενική ἱστορία τού Κουτλουμουσίου.
- 3) Ἐγγραφα άφορῶντα στίς κτήσεις τού Κουτλουμουσίου στόν Ἐθω.
- 4) Ἐγγραφα άφορῶντα στίς κτήσεις τού Κουτλουμουσίου έκτός τού Ἐθω.
- 5) Οί κυριότεροι ειδικοί φάκελοι έγγραφων: α) Κλοποτίτσα, β) Ἐλεούσα, γ) Ραβδόχου, δ) Καλλιάργα, ε) Ἄναπαυσά.

Ἐπειτα ἡ διπλωματική έκδοση 80 έγγραφων (χαρακτηρισμός, περιγραφή, άνάλυση, σημειώσεις, όπου χρειάζονται, έλληνικό κείμενο, σ. 35-224).

Ἄκολουθοῦν ὀκτώ (I-VIII) Παραρτήματα, σ. 225-277.

Παράρτημα I (σ. 225-228): Νόθο ἰδρυτικό χρυσόβουλο τού Ἄλεξίου Α' Κομνηνοῦ (Ἄλεξίου Γ' Κομνηνοῦ τής Τραπεζοῦντος).

Παράρτημα II (σ. 229-231): Ἐγγραφα Σέρβων ἡγεμόνων διά τὸ Κουτλουμουσί.

Παράρτημα III (σ. 232-233): Ἐγγραφα σλαβο-ρουμανικά τών Ἀρχείων τού Κουτλουμουσίου.

Παράρτημα IV (σ. 234-239): Τρία φιρμάνια τών Ἀρχείων τού Κουτλουμουσίου.

Παράρτημα V (σ. 240-254): Ἐγγραφα σχετικά μέ τήν έριδα περί Ἄναπαυσά.

Παράρτημα VI (σ. 255-259): Κανονισμός τῆς Σκήτης τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἐξαρτήματος τοῦ Κουτλουμουσίου.

Παράρτημα VII (σ. 260-265): Ἐπιγραφαὶ τοῦ Κουτλουμουσίου.

Παράρτημα VIII (σ. 266-277): Περί τῶν σημειώσεων τῶν ἐγγράφων ὑπὸ G. Millet. Addenda, σ. 279-280. Δύο σελίδες μὲ προσθήκες καὶ διορθώσεις στὸ ἱστορικὸ μέρους τῆς ἐκδόσεως.

Addenda et Corrigenda (1987), σ. 283-303: Πίνακες ἐκδόσεων ἀγιορειτικῶν ἐγγράφων.

Μελέται καὶ Ἄρθρα. Ἀρχικά καὶ συντομογραφία.

Introduction, σ. 289-303: Ἱστορία τῶν μονῶν Κουτλουμουσίου καὶ Ἄλωπου (Ἄλπιου).

Διορθώσεις, Προσθήκαι καὶ Σχόλια στὸ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκδόσεως (σ. 1-25) ἀφηγηματικὸν μέρος τῆς ἐκδόσεως.

Ἡ γ ο ὄ μ ε ν ο ι κ αὶ ἄ ν τ ι π ρ ὶ σ ω π ο ι τῆς Ἄλωπου-Ἄλπιου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μέχρι τῆς συγχωνεύσεώς της μὲ τὸ Κουτλουμουσί (σ. 305-308): Εἴκοσι τρία πρόσωπα μὲ πηγὲς καὶ σχόλια (1-23).

Ἡ γ ο ὄ μ ε ν ο ι κ αὶ ἄ ν τ ι π ρ ὶ σ ω π ο ι τοῦ Κουτλουμουσίου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μέχρι τῆς ἀνακαταλήψεώς της ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων στὶς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰῶνα (σ. 308-312): Εἴκοσι ἑννέα πρόσωπα μὲ πηγὲς καὶ σχόλια (σ. 24-52).

Σ η μ ε ἰ ὼ μ α περὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῆς Ἄλωπου (Ἄλπιου) καὶ τῆς Κουτλουμουσίου κατὰ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ (σ. 313-315).

Σ η μ ε ἰ ὼ μ α περὶ τῆς μεταγραφῆς σλαβικῶν ὑπογραφῶν καὶ σημειώσεων (σ. 316).

T e x t e (σ. 319-428): Παρατηρήσεις, διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις στὴ μορφή τῶν Regesten (τίτλος, διπλωματικὸς χαρακτηρισμὸς, χρονολογία καὶ βραχεία περίληψη περιεχομένου), στὴν περιγραφή, ἀνάλυση καὶ σημειώσεις τῶν ἐν τοῖς προηγούμενοις ἐκδιδόμενων κειμένων τῶν 80 ἐγγράφων.

Π α ρ α ρ τ ῆ μ α τ α (σ. 430-438): Παρατηρήσεις καὶ σχόλια στὰ ἐν τοῖς προηγούμενοις (σ. 225-254) ἐκδιδόμενα πέντε ἐκ τῶν ὀκτώ Παραρτήματα.

Γ ε ν ι κ ὸ ς Π ἰ ν α κ α ς (σ. 441-471) ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

Π ἰ ν α κ α ς τῶν φωτογραφικῶν ἀπεικονίσεων τῶν ἐγγράφων τοῦ Album (σ. 473-474).

Π ἰ ν α κ α ς Περιεχομένων τοῦ Τόμου (σ. 475-478).

Album

Φάκελος μὲ 76 φωτοτυπίες ἱσαριθμῶν ἐγγράφων. Προηγεῖται Πίναξ μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν ἐγγράφων σὲ ἀριθμητικὴ ἀπαρίθμηση ἀριστερὰ καὶ τὸ φωτοτυπικὸ ἀντίγραφο τοῦ ἀντιστοίχου ἐγγράφου ἢ ἐγγράφων σὲ λατινικὴ ἀπαρίθμηση δεξιὰ. (Μόνον ποῦ ἢ λατινικὴ ἀπαρίθμηση τοῦ φωτοτυπικοῦ ἀντιγράφου δεξιὰ δὲν ἀνταποκρίνεται πάντοτε στὴν ἀριθμητικὴ ἀπαρίθμηση τῶν ἐγγράφων ἀριστερὰ, ὅταν ἡ φωτοτυπία προέρχεται ἀπὸ περισσότερα ἐγγραφα).

Ἔτσι παρουσιάσαμε στυλὸς ἀναγνώστες τῶν «Μακεδονικῶν» μὲ πάσα δυνατὴ συντομία τὸν πολῦτιμο αὐτὸν τόμο τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου ποῦ παίρνει σήμερα (1988), μετὰ τόσα χρόνια ἀπὸ τὴν πρώτη ἀτελὴ ἐκδόσή του τὸ 1945, ἐπαξίως πλέον τῆ θέσης του στὴ μνημειώδη σειρά Actes de l'Atchos καὶ εἶδαμε τίς μεγάλες δυσκολίες ποῦ ὑπερῆκε ἢ ἐκδόσή του καὶ τὸ πολῦτιμο περιεχόμενο ποῦ παρουσιάζει αὐτή. Ὁ ὄγκος τῆς ἐργασίας ποῦ χρειάστηκε ἀπαίτησε ὄχι μόνον πολλὸν χρόνο, ἀλλὰ καὶ χαλκέντερον ἐκδότην, τὸν καθηγητὴ Paul Lemerle, καὶ ἀξίους βοηθοῦς.

Οἱ ἄνθρωποι φεύγουν, ἀλλὰ τὰ μεγάλα πνευματικὰ ἔργα μένουν.